

- zezwolenia na pobyt czasowy i pracę
- zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji
- zezwolenia na pobyt czasowy w celu prowadzenia działalności gospodarczej [7].

Państwo polskie oraz społeczeństwo w czasie wybuchu zbrojnego w Ukrainie wykazało się niewątpliwie solidarnością wobec uchodźców. Powstały akty prawne, które regulowały dostęp do opieki zdrowotnej, ochrony socjalnej, dostęp dzieci do szkolnictwa funkcjonującego w państwie na każdym jej szczeblu. Zaś obywatele często udzielali schronienia we własnym miejscu zamieszkania. Konflikt zbrojny w Ukaranie wskazał innym krajom Unii Europejskiej, a nawet światu w jaki sposób można chronić uchodźców, którzy uciekają przed wojną w celu ochrony swojego życia.

BIBLIOGRAFIA:

1. GRABOWSKA-BACZA A., *Prawa człowieka w czasie wojny*, „Studenckie Zeszyty Naukowe”, Zeszyt 26, rok XVIII, (2015).
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r., Dz. U. 1997 Nr 78 poz. 483.
3. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, (t. j. Dz. U. z 2009 r., Nr 189, poz. 1472).
4. SIENIOWA T., (red.), *Prawa i obowiązki uchodźców w Polsce*, Fundacja Instytut na rzecz Państwa Prawa, Lublin 2010.
5. Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, Dz. U. 2022, poz. 583.
6. Ustawa z dnia 13 stycznia 2023r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2023, poz. 185.
7. <https://www.gov.pl/web/udsc/nowelizacja-ustawy-o-pomocy-obywatelom-ukrainy-w-zwiazku-z-konfliktem-zbrojnym-na-terytorium-tego-panstwa>, [dostęp: 22.04.2023].

Justyna Krzywkowska

Dr. hab., Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie,
Filia w Ełku, Polska

OCHRONA OBIEKTÓW SZKOLNYCH I UNIWERSYTECKICH W ŚWIETLE MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA HUMANITARNEGO

Prawo do nauki jest nierozdzielnie związane z wykonywaniem praw człowieka. Nauka jest prawem chronionym nie tylko w Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności [1], ale również w różnych innych aktach prawa międzynarodowego, europejskiego i krajowego. Edukacja stanowi jedno z najważniejszych świadczeń publicznych. Treść art. 26 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka [2] wyznacza pewien standard gwarancyjny w postaci ustanowienia obowiązku nauki podstawowej. Z kolei art. 18 ust. 4 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych [3] nakłada na

Państwa-Strony kategorię obowiązek respektowania woli rodziców lub opiekunów prawnych w zakresie zapewnienia dzieciom nauki i wychowania zgodnego z pożądanymi wartościami moralnymi i religijnymi [4; 5]. Rozbudowaną regulację prawa do nauki zawiera art. 13 Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Socjalnych i Kulturalnych [6]. Dokumentem, który w sposób jednoznaczny nakłada na strony konfliktów zbrojnych obowiązek zapewnienia zwłaszcza dzieciom poniżej 15. roku życia takich warunków, w których nauka będzie możliwa nawet w trakcie trwania konfliktu zbrojnego, jest Konwencja genewska o ochronie osób cywilnych podczas wojny z dnia 12 sierpnia 1949 r. [7], a dokładniej jej art. 94.

Międzynarodowe prawo zwyczajowe nakazuje, aby w toku stosowania działań zbrojnych przestrzegać podstawowych zasad prawa humanitarnego. Protokół dodatkowy do Konwencji genewskich z 1949 r. wprowadza ogólny zakaz atakowania dóbr o charakterze cywilnym. Za cele wojskowe uważa się tylko takie, które z powodu swej natury, swego rozmieszczenia, przeznaczenia bądź wykorzystania wnoszą istotny wkład do działalności wojskowej i których zniszczenie, zajęcie lub zneutralizowanie daje określoną korzyść w danej sytuacji. Art. 52 ust. 3 Protokołu dodatkowego wyraźnie wymienia szkołę, obok miejsca kultu religijnego i domu, wśród dóbr przeznaczonych do użytku cywilnego. Zakaz atakowania obiektów cywilnych wynikał już z Deklaracji w sprawie pocisków wybuchających małego kalibru z 1868 r. [8] W maju 2015 r. w Oslo zostało ogłoszone międzyrządowe zobowiązanie polityczne (The Safe Schools Declaration) mające na celu ochronę uczniów, nauczycieli i instytucji edukacyjnych przed skutkami konfliktów zbrojnych. Deklarację Bezpiecznych Szkół zatwierdziło 117 państw z całego świata, w tym Polska (maj 2015 r.) i Ukraina (listopad 2019 r.). Państwa-Strony Deklaracji to zarówno państwa, na których terytorium nie toczą się konflikty zbrojne, jak i te, w których ma miejsce agresja zbrojna. Deklaracja zawiera szereg zobowiązań dotyczących zapobiegania i reagowania na ataki oraz wykorzystania placówek oświatowych do celów wojskowych w czasie konfliktu zbrojnego. Dokument ten ma na celu zapewnienie ciągłości bezpiecznej edukacji w czasie konfliktu zbrojnego. Deklaracja buduje wspólnotę narodów zaangażowanych w poszanowanie cywilnego charakteru szkół i uniwersytetów, jak również stanowi płaszczyznę dzielenia się przykładami dobrych praktyk w zakresie gwarancji prawnej ochrony szkół podstawowych, ponadpodstawowych i uczelni wyższych podczas konfliktów zbrojnych. Z Deklaracji jasno wynikają następujące postulaty: po pierwsze, uczniowie i studenci mają prawo do nauki bez strachu i przemocy; po drugie, nauczyciele i wykładowcy mają prawo do prowadzenia badań naukowych w bezpiecznych i godnych warunkach, po trzecie – każda szkoła i uczelnia wyższa nawet podczas wojny powinny być przestrzenią objętą ochroną.

Niestety mimo wielości przepisów prawnych gwarantujących instytucjom edukacyjnym i naukowym nienaruszalność w trakcie konfliktów zbrojnych, okazuje się, że walczący niszczą szkoły bądź wykorzystują je do celów wojskowych. Ukraińskie Ministerstwo Edukacji i Nauki uruchomiło stronę internetową, na której zamieszczane są dane dotyczące liczby placówek oświatowych na Ukrainie, które zostały zrujnowane lub zniszczone w wyniku agresji rosyjskiej. Wśród koniecznych działań w zakresie zapewnienia ciągłości prawa do edukacji wymienia się przede wszystkim: wsparcie psychospołeczne dla

uczniów i kadry, dostarczanie materiałów dydaktycznych i naukowych, odbudowę zniszczonej infrastruktury szkolnej i akademickiej, powrót do procesu edukacyjnego dzieci i młodzieży zmuszonej do opuszczenia swojego kraju ze względu na realne zagrożenie życia i zdrowia. Ponadto Deklaracja Bezpiecznych Szkół zawiera zobowiązanie do gromadzenia danych dotyczących ataków na edukację, aby skuteczniej wykrywać winnych i udzielać pomocy ofiarom.

Inne ważne narzędzia ochrony szkół przed atakami to m.in. art. 28 Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r. [9] czy rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ z 1998 r., przyjęta 12 lipca 2011 r. [10] oraz związane z nią wytyczne [11]. W wielu dokumentach wzywa się strony konfliktu zbrojnego do powstrzymania się od działań utrudniających dzieciom dostęp do edukacji. Istotne są konkretne wytyczne, które można podjąć, aby zmniejszyć ryzyko ataku na obiekty szkolne bądź złagodzić skutki ataków, gdy do nich dojdzie. Podkreśla się również to, że ważne jest monitorowanie i informowanie o napaściach i porwaniach nauczycieli. Z kolei o nadużyciach wobec dzieci należy informować Specjalnego Przedstawiciela Sekretarza Generalnego ONZ ds. dzieci i konfliktów zbrojnych (Special Representative of the Secretary-General on Children in Armed Conflict).

Warto odnotować, że dnia 24 lutego 2022 r. UNESCO wezwało do powstrzymania się od wyrządzania krzywd dzieciom, młodzieży i pracownikom oświaty na terytorium Ukrainy oraz do przestrzegania prawa do edukacji [12].

REFERENCES:

1. Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Rzym, 04.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284).
2. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, Paryż, 10.12.1948, [w:] Prawa człowieka. Wybór dokumentów międzynarodowych, red. B. Gronowska, T. Jasudowicz. C. Mik, Toruń 1999.
3. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, Nowy Jork, 16.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167).
4. Czuryk M., Ochrona prawa rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem i filozoficznymi w systemach edukacji publicznej w państwach członkowskich Unii Europejskiej, Warszawa 2013.
5. Krzywkowska J., Współdziałanie państwa i Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce w zakresie opieki i wychowania dzieci zgodnie z przekonaniem rodziców, Olsztyn 2018.
6. Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, Nowy Jork, 16.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 169).
7. Konwencja genewska o ochronie osób cywilnych podczas wojny (IV konwencja genewska), Genewa, 12.08.1949 r. (Dz.U. z 1956 r. Nr 38, poz. 171, załącznik).
8. Deklaracja w sprawie pocisków wybuchających małego kalibru, 11.12.1868 r., [w:] Prawo międzynarodowe i historia dyplomatyczna. Wybór dokumentów, wstęp i opracowanie L. Gelberg, Warszawa 1954.
9. Konwencja o Prawach Dziecka, 20.11.1989 r. (Dz.U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526).
10. <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C->

11. <https://childrenandarmedconflict.un.org/publications/AttackonSchoolsHospital.s.pdf> (dostęp: 20.04.2023).
12. <https://www.unesco.org/en/articles/unescos-statement-recent-developments-ukraine> (dostęp: 20.04.2023).

Mikołaj Mirecki

*The University of Warmia and
Mazury in Olsztyn (Law student)*

GWARANCJE PRAWNE UZEWNĘTRZNIANIA PRAKTYK ELIGIJNYCH W KONTEKŚCIE WOJNY LEGAL GUARANTEES FOR THE MANIFESTATION OF RELIGIOUS PRACTICES IN THE CONTEXT OF WAR

W lutym 2023 r. minął rok od bestialskiego napadu Federacji Rosyjskiej na suwerenną i wolną Ukrainę. Wojna, która toczy się na terenie Ukrainy jest niewątpliwie największym atakiem zbrojnym od czasów II Wojny Światowej. Fakt, że agresja rosyjska na Ukrainę nie ma podłoża wyznaniowego ani religijnego wynika ze statystyk. Według Operation World 61,1% ludności to prawosławni [1]. Jeśli chodzi o Rosjan to według badań Pew Research Center 71% ludności to prawosławni [2]. Zestawienie tych danych stanowi o podobnych preferencjach religijnych Ukraińców i Rosjan. Napad Rosjan przejawia się na wielu płaszczyznach i mimo tego, że atak ten nie odbywa się na tle religijnym to daje to bezpośredni asumpt do przeprowadzenia analizy prawa polskiego dot. wolności religijnej w odniesieniu do zagrożenia wojennego. Ta przykra sytuacja za wschodnią granicą państwa polskiego wymusza prowadzenie rozważań na tematy pokrewne ze stanem wojennym i wprowadzanymi razem z nim ograniczeniami. Sytuacja w Ukrainie pokazuje jak nieobliczalnym przeciwnikiem jest Federacja Rosyjska, a to z kolei daje swoisty sygnał Polsce i Polakom o niebezpieczeństwie jakie grozi Europie.

Niewątpliwie uprawnienia wynikające z realizacji wolności sumienia i religii należą do kategorii podstawowych praw człowieka, znajdujących swe źródło w godności osoby ludzkiej [3]. Polska Ustawa Zasadnicza, a dokładnie art. 53 stanowi, że każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii [4]. Konstytucja RP definiuje wolność religii jako obejmującą wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Najważniejszy akt prawny polski stanowi też, że wolność religii obejmuje posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących.

Podstawą prawną zapewnienia każdemu wolności religijnej są także międzynarodowe regulacje prawne. Europejska Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności podpisana dnia 4 listopada 1950 r. w Rzymie gwarantuje prawo do wolności myśli, sumienia i religii w art. 9 ust. 1, który stanowi, że każdy